

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego
dr Dominik Rozkrut

Warszawa, 2021-05-05

Znak sprawy: GUS-ST05.573.1.2021
Znak pisma: GUS-ST05.573.1.2021.731

Pan

dr hab. Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku

W odpowiedzi na Pana pismo VII.501.99.2021.KŁ z dnia 21 kwietnia 2021 r., dotyczące pozyskiwania i przetwarzania danych w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2021 r., dalej: „NSP 2021”, uprzejmie wyjaśniam, co następuje.

Na wstępie pragnę zaznaczyć, że podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie prawne i organizacyjne związane z prowadzeniem NSP 2021 jest ustawa z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1775, z późn. zm.), dalej „ustawa o NSP”. Należy przy tym zauważyć, że zgodnie z art. 9 ustawy o NSP „w sprawach nieuregulowanych ustawą stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej.”. Zatem uregulowania dotyczące NSP 2021 zawarte są również w ustawie z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 443, z późn. zm.).

W art. 35a ust 1 pkt 1 ustawy o statystyce publicznej zawarto katalog celów statystycznych, które uzasadniają przetwarzanie danych osobowych. Jednym z takich celów statystycznych jest organizacja i prowadzenie spisów powszechnych. Katalog danych osobowych przetwarzanych w związku z realizacją wymienionego celu statystycznego został określony w art. 35b ust 1 ustawy o statystyce – wśród danych tych wskazano między innymi imiona i nazwiska oraz numer PESEL (art. 35b ust 1 pkt 1 i 4 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej).

Warto odwołać się również do fragmentu motywu 45 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE.L Nr 119, str. 1(, dalej: „RODO”. Zgodnie z ww. motywem RODO „Niniejsze rozporządzenie nie nakłada wymogu, aby dla każdego indywidualnego przetwarzania istniało szczegółowe uregulowanie prawne. Wystarczyć może to, że dane uregulowanie prawne stanowi podstawę różnych operacji przetwarzania wynikających z obowiązku prawnego, któremu podlega administrator, lub że przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej. Prawo Unii lub prawo państwa członkowskiego powinno określać także cel przetwarzania.”

Reasumując, w związku z organizacją i przeprowadzeniem NSP 2021, podstawą prawną przetwarzania danych osobowych, takich jak imię i nazwisko oraz numer PESEL, są przepisy: art. 35a ust 1 pkt 1 w związku z art. 35b ust 1 pkt 1 i 4, ustawy o statystyce publicznej, które stosowane są zgodnie z art. 9 ustawy o NSP.

Przechodząc do wyjaśnienia kwestii podnoszonych w piśmie przez Pana Rzecznika, chciałbym wyjaśnić, iż do gromadzenia danych w NSP 2021 służy interaktywna aplikacja składająca się z części zawierającej pytania odnoszące się do budynków i mieszkań, osób zamieszkujących pod danym adresem oraz pytania dotyczące osób (kwestionariusz osobowy). Aplikacja ta wymaga podania danych osobowych.

Pragnę jednak podkreślić, że indywidualne dane osobowe (nr PESEL, imię i nazwisko) nie są przedmiotem badania spisowego, ani celem zainteresowań i dociekań badawczych, lecz jedynie pełnią rolę danych pomocniczych w metodzie elektronicznego rejestrowania i informatycznego przetwarzania informacji gromadzonych w aplikacji do NSP 2021. Są bowiem jedynym skutecznym sposobem do trafnego identyfikowania (rozróżniania czy odróżniania) badanych jednostek, a przez to umożliwiają łączenie danych, pozyskanych w ramach różnych metod zbierania danych, przewidzianych w ramach NSP 2021.

Co więcej, dane osobowe są już na wczesnym etapie przetwarzania zastępowane sztucznymi identyfikatorami (nierozpoznawalnymi).

Odnosząc się do kwestii merytorycznych poruszonych w Pana piśmie, dotyczących konieczności podawania danych osobowych osób zamieszkujących pod tym samym adresem, uprzejmie wyjaśniam, że zgodnie z art. 15 pkt 1 ustawy o NSP, osoba fizyczna objęta spisem powszechnym jest zobowiązana przeprowadzić samospis internetowy.

Jako modelową sytuację przyjęto tę, w której wszystkie osoby pełnoletnie zamieszkałe pod danym adresem, na ogół członkowie jednej rodziny, są obecne i wspólnie spisują się w ramach jednej sesji, odpowiadając na pytania dotyczące mieszkania i poszczególnych osób:

- razem i jednocześnie, np. poprzez podawanie odpowiedzi jednej rejestrującej je w aplikacji osobie,
- lub po kolei, wprowadzając swoje dane samodzielnie,
- albo też w inny sposób współuczestnicząc w samospisie.

Zatem osoba dorosła, która jako pierwsza zaloguje się do aplikacji spisowej, podaje informacje o mieszkaniu i wszystkich osobach w nim zamieszkałych, ustala skład osobowy mieszkania, określa relacje rodzinne pomiędzy osobami. Następnie wypełniane są kwestionariusze osobowe osób zamieszkałych pod danym adresem wykazane przez osobę logującą się. Tym samym jeśli zostały wypełnione kwestionariusze osobowe wszystkich osób zamieszkałych pod danym adresem – obowiązek spisowy uznaje się za zrealizowany przez wszystkie spisane osoby.

Przyjęte rozwiązanie umożliwia zatem spisanie się wszystkim wspólnie zamieszkującym osobom, po zalogowaniu się do aplikacji spisowej tylko jednego pełnoletniego mieszkańca.

Z dotychczasowego przebiegu spisu wynika, że rozwiązanie takie wychodzi naprzeciw potrzebom większości badanych osób i rodzin, które uważają je za dużo bardziej wygodne niż konieczność logowania się każdego członka z osobna, choć i takie rozwiązanie – co należy wyraźnie podkreślić – jest również możliwe.

Jednakże w momencie podjęcia czynności samospisu, w mieszkaniu mogą wystąpić różne sytuacje życiowe, na przykład:

- współzamieszkiwanie osób spokrewnionych w odrębnych gospodarstwach domowych (dwie rodziny – rodzice/teściowie, dzieci z rodzinami, rodzeństwo, dziadkowie, krewni, itp.),
- współzamieszkiwanie osób niespokrewnionych w odrębnych gospodarstwach domowych, (osoby wynajmujące mieszkanie lub część mieszkania, jak studenci, pracownicy itp.)
- współzamieszkiwanie osób w ramach tego samego gospodarstwa/rodziny, które nie wyrażają zgody na wspólne spisanie się, np. niemożliwości pozyskania lub braku informacji o osobach np. ze względu na ich nieobecność lub inną sytuację życiową.

Stąd przewidziano w ramach NSP 2021 rozwiązanie pozwalające na możliwość zalogowania się i samospisanie wyłącznie siebie bez podawania informacji o osobach, które nie wyraziły zgody lub o których osoba nie ma wiedzy.

Z tego względu w aplikacji spisowej przed pytaniem **Czy w dniu 31 marca 2021 r. o godz. 24:00 pod tym adresem mieszkały także inne osoby?** – została zamieszczona następująca informacja:

„Należy wykazać wszystkie osoby, które mieszkały pod tym adresem. W wyjątkowej sytuacji, tj. braku możliwości lub braku zgody na wspólne spisanie się niektórych współmieszkańców - członków odrębnego lub tego samego gospodarstwa domowego zamieszkujących pod tym adresem, istnieje możliwość oddzielnego spisania się takich osób.

Wszystkie osoby, które nie zostaną wykazane pod tym adresem, są zobowiązane do samodzielnego dokonania spisu”.

Odpowiadając na to pytanie respondent może wybrać odpowiedź „nie”, co oznacza, że nikt inny poza nim w dniu 31 marca 2021 nie mieszkał pod tym adresem. Jeśli zaś zaznaczy „tak” konieczne będzie dopisanie tych osób i wypełnienie dla nich formularzy osobowych według opisaney wcześniej modelowej procedury.

Pod ikoną „i” znajdującą się po prawej stronie pytania zamieszczona jest dodatkowa wskazówka mówiąca w jakich sytuacjach można wybrać każdą z tych dwóch odpowiedzi (TAK/NIE).

Komunikat ten oraz wskazówki wydają się być wystarczające dla rozwiania wątpliwości co do podjęcia decyzji o dopisaniu bądź nie osób zamieszkujących pod danym adresem.

Jednocześnie pragnę zaznaczyć, że wskazanie, że pod adresem nikt inny nie mieszkał (czyli zaznaczenie odpowiedzi „nie”) oznacza, że udzielone przez respondenta informacje są dokładne, wyczerpujące i zgodne z prawdą, co jest wymagane na mocy art. 28 ust. 1 ustawy o NSP.

Oczywiście wszystkie osoby, które nie zostały dopisane przez respondenta (z powodu niewyrażenia zgody, nieobecności, braku wiedzy respondenta o tych osobach) są zobowiązane do dopełnienia obowiązku spisowego, co wynika z przepisów ustawy o NSP. Mogą to zrobić poprzez samospis internetowy albo zostaną spisane przez rachmistrza spisowego metodą wywiadu telefonicznego lub metodą wywiadu bezpośredniego.

Tym niemniej deklaruję, że na stronie spis.gov.pl, na której zamieszczona jest aplikacja spisowa oraz inne wspomagające materiały (m.in. wytyczne do samospisu, najczęściej zadawane pytania), zostaną niezwłocznie udostępnione dodatkowe materiały, wyjaśniające powyżej opisanę sytuację.

W kwestii działań związanych z komunikowaniem społeczeństwu celu realizacji spisu ludności i mieszkań i roli, jaką pełnią dane dla działań na rzecz mieszkańców Polski zwracam uwagę, że zarówno cel spisu ludności i mieszkań, jak również zakres informacyjny spisu a także pytania w kwestionariuszu spisowym były szeroko konsultowane i uzgadniane w ramach m.in.: konsultacji społecznych zrealizowanych od 17 listopada 2016 r. do 21 stycznia 2017 r., których celem było opiniowanie i uzgodnienie ostatecznego zakresu spisu – zgodnie z krajowymi potrzebami informacyjnymi. Wyniki konsultacji społecznych zostały przedstawione w raporcie ogólnym oraz 11 raportach tematycznych i podane do publicznej wiadomości m.in. na stronie GUS: <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/konsultacje-spoeczne/>. Zaproszenie do udziału w konsultacjach zostało wysłane w 2016 r. również do Rzecznika Praw Obywatelskich, Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych oraz do Najwyższej Izby Kontroli. Zakres informacji, o które pytamy w formularzu spisowym konsultowany był także w czasie uzgodnień międzyresortowych, opiniowania i konsultacji publicznych, Wszystkie uwagi były brane pod uwagę podczas tworzenia zakresu formularza spisowego NSP 2021.

Przyjęty zakres i założenia organizacyjne weryfikowaliśmy w czasie dwóch spisów próbnych:

- pierwszy spis próbny odbył się od dnia 1 do dnia 31 października 2019 r. na terenie dwóch gmin: w gminie Sierakowice w województwie pomorskim oraz w gminie Czerwińsk nad Wisłą w województwie mazowieckim;
- drugi spis próbny został przeprowadzony od dnia 1 kwietnia 2020 r. do dnia 30 kwietnia 2020 r. na terenie 16 gmin.

Już podczas spisów próbnych służby statystyki publicznej rozpoczęły realizację kampanii informacyjnych, które przybliżyły sukcesywnie społeczeństwu istotę i cel realizacji spisów. Również na stronie internetowej, na której można dokonać samospisu zamieszczona jest informacja szczegółowo wskazująca w jaki sposób dane ze spisu powszechnego są wykorzystywane przez poszczególne ministerstwa, instytucje i inne podmioty. Informacja została przygotowana w przystępny sposób i opublikowana na stronie: <https://spis.gov.pl/co-by-bylo-gdyby-nie-bylo-spisu/>. Jednocześnie zwracam uwagę, że od początku roku realizowana jest kampania informacyjna przybliżająca tematykę Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 r. Od początku roku działania są realizowane wśród nadawców publicznych – w ramach misji publicznej, a w kwietniu dodatkowo rozpoczęliśmy realizację kampanii informacyjnej w mediach komercyjnych. Kampania realizowana jest w mediach ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych – dzięki zaangażowaniu nie tylko GUS, lecz także wojewódzkich biur spisowych i gminnych biur spisowych. Działania popularyzujące są sukcesywnie wdrażane i intensyfikowane. Informacje o celu spisu są głównym tematem realizowanych przez służby statystyki publicznej wypowiedzi do mediów, przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i mieszkańców kraju.

Odnosnie kwestii możliwości nieuprawnionego posługiwania się danymi i logowania się do formularza spisowego w związku z wprowadzeniem logowania się do formularza samopisu przy użyciu numeru PESEL i nazwiska panińskiego matki uprzejmie informuje, że jak pisałem wcześniej indywidualne dane osobowe same w sobie nie są przedmiotem badania statystycznego, ani celem zainteresowań i dociekań badawczych, lecz pełnią tylko rolę danych pomocniczych, wykorzystywanych wyłącznie w procesie pozyskiwania i integracji danych.

Rekomendowanym sposobem logowania do aplikacji spisowej jest logowanie poprzez Węzeł Krajowy. Jeżeli respondent nie może wykorzystać tej metody, może dokonać logowania poprzez PESEL + nazwisko panińskie matki. Logowanie za pomocą numeru PESEL oraz nazwiska panińskiego matki jest bezpieczne. Wymóg podania nazwiska rodowego zwiększa poziom zaufania podczas weryfikacji tożsamości respondenta, jednocześnie chroni przed zaatakowaniem systemu z użyciem zewnętrznej bazy lub generatora numerów PESEL. Dodatkowym zabezpieczeniem w tej formie logowania jest wprowadzenie kolejnego poziomu ochrony dostępu w postaci hasła, które użytkownik ustala samodzielnie podczas pierwszej operacji logowania. Służy to ochronie danych wprowadzonych przez użytkownika w sytuacji, gdy wypełnia formularz podczas kilku sesji logowania. Czyli dostęp do formularza podczas kolejnego logowania wymaga podania numeru PESEL oraz hasła znanego wyłącznie temu użytkownikowi. W tej metodzie uwierzytelniania się respondenta wykorzystane zostały dane z rejestrów administracyjnych, które zostały pozyskane na mocy ustawy o NSP 2021. Podstawa prawna wykorzystania nazwiska rodowego matki jest analogiczna do wykorzystania numeru PESEL. Indywidualne dane osobowe same w sobie nie są przedmiotem badania statystycznego, ani celem zainteresowań i dociekań badawczych, lecz pełnią tylko rolę danych pomocniczych, wykorzystywanych wyłącznie w procesie pozyskiwania i integracji danych.

Z poważaniem,

Prezes

Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

-podpisano podpisem elektronicznym